

– שאת זה יכול כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו לתבוע ולהביא לפועל, שלכל לראש נעשה הגילוי ד"מקדש אד' כוננו ידך" במקום זה (שבע מאות ושבעים) שבו הוא חי ופעל עבודתו במשך עשר שנים האחרונות שלו, הסך הכל דכל עבודתו.

ודוקא על ידי סיום העבודה בחצי כדור התחתון, עד בהתחתון תחתון ביותר – "מעלים"⁴ ומגלים את כל הבנין של "מקדש אד' כוננו ידך", כולל גם הגג של הבנין, אשר "מלך המשיח . . . עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם"⁵ – כל זה "מתעלה" (נפעל) על ידי העבודה (הגבהה) של התחתון ביותר.

. . . כולל ועיקר – בהבאת הגאולה האמיתית והשלימה, אשר כדי שהקב"ה יפעל זאת בשלימות הוא זקוק (כביכול) להשתתפותו של כאו"א מישראל, ודוקא בתור נשמה בגוף, שע"י "מעשינו ועבודתינו" באה הגאולה, ונחוץ כביכול לכך שהיהודי יסכים, ויתירה מזו – שהוא ירצה ויכריז, שלא רק ש"הגיע זמן גאולתכם", אלא שישנה כבר הגאולה בפשטות, כמדובר לעיל שגאולה היא מלשון גילוי – הגילוי דאלופו של עולם ב"גולה" (שנפעל ע"י עבודת היהודי בגלות).

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>
To DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

שלח

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כג

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ואחת לבריאה
ה'י' תהא 'שנת פלאות אראנו

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם⁵ – ווערט דאָס אַלץ „אויפגעהויבן“ (אויפגעטאָן) דורך דער עבודה (הגבהה) פון דעם תחתון ביותר.

. . . כולל ועיקר – אין ברענגען די גאולה האמיתית והשלימה, וואָס כדי דער אויבערשטער זאָל דאָס דורכפירן בשלימות דאָרף ער (כביכול) האָבן די השתתפות פון יעדער איד, און דוקא אַלס נשמה בגוף, אַז דורך „מעשינו ועבודתינו“ קומט די גאולה, און מ'דאָרף כביכול אָנקומען אַז דער איד זאָל מסכים זיין, און נאָכמער – ער זאָל וועלן און מכריז זיין, אַז ניט נאָר וואָס „הגיע זמן גאולתכם“, נאָר ס'איז שוין דאָ די גאולה בפשטות, כמדובר לעיל אַז גאולה איז מלשון גילוי – דער גילוי אלופו של עולם אין „גולה“ (וואָס ווערט דורך דער עבודה פון אַ אידן אין גלות).

(משיחת יום ב', כ"ח סיון תנש"א)

(5) ילקוט שמעוני ישעי' רמז תצט.

יש לומר, שכשם שזה בנוגע לכללות ענין הגלות והגאולה, כך הוא גם בנוגע למקום הפרטי שנמצאים בו ב„חצי כדור התחתון“ – שהיות שזה (ה„מקדש מעט“) המקום שבו כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו קבע את מקומו, בתור המקור להפצת המעינות חוצה בכל העולם כולו, הרי דוקא במקום וממקום זה נפעלת הגאולה ובנין בית המקדש השלישי, „מקדש אד' כוננו ידך“²,

דאע"פ שמקומו בארץ הקודש, בירושלים עיר הקודש, על הר הקודש – הרי כיון שזה נפעל על ידי „מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות“³, ובפרט בסיום זמן הגלות ע"י העבודה ד„יפוצו מעינותיך חוצה“ – יש כבר במקום זה, ודוקא במקום הזה, את ההכנה המושלמת ל„מקדש אד' כוננו ידך“.

עד שתיכף ומיד נעשה במקום זה הגילוי של „מקדש אד' כוננו ידך“

מרגלים, „תפלו על המן“, „מחלקותו של קרח“, שליו, ושלשת הנסיונות „בתבערה ובמסה ובקברות התאוה“¹⁶ (תבערה – מתאוננים¹⁷, במסה – „בלקישת המן“¹⁸, קברות התאוה – שליו שני).

לפי דעה זו נכללים גם: חטא המתאוננים, מעשה קרח, ו„תפלו על המן“, ומצד שני אין נחשבים נסיון המים במרה, נסיון אחד בים¹⁹ ונסיון אחד במן²⁰.

ג) הרמב"ם בפירושו למשניות²¹ מונה את עשרת הנסיונות: ים סוף, מרה, בקשת המן במדבר סין, אל תותירו, אל תצאו (ביום השבת), מים ברפידים, מעשה העגל, תבערה (מתאוננים), קברות התאוה (שליו) וחטא המרגלים.

לפי דעה זו נוסף, לעומת המנויים במסכת ערכין, חטא המתאוננים וכן בקשתם של ישראל את המן, ובמקום זאת הוא משמיט נסיון אחד בים ונסיון אחד בשליו²².

ב. זה עשר פעמים

רש"י בפירושו על התורה, מפרש על הפסוק²¹ „זה עשר פעמים“ כך: „שנים²² בים, ושנים במן, ושנים בשליו וכו' כדאיתא במסכת ערכין“.

- (16) לשון הכתוב – עקב ט, כב.
- (17) בהעלותך יא, א"ג.
- (18) בנין יהושע לאדר"ג שם. וצ"ע לכאורה, שהרי „מסה“ הוא נסיון המים ברפידים (בשלח יז, ז). אלא שע"כ אא"פ לפרש כן כאן, שהרי נסיון המים דרפידים כבר נמנה לפנינו. וראה נוסחת הגר"א שם. ואכ"מ.
- (19) אלא שהובאה שם גם דעת ר"י „המרו על הים המרו בתוך הים“.
- (20) ראה בנין יהושע שם. ואכ"מ.
- (21) לאבות שם. וכ"ה במאירי ונחלת אבות (להאברבנאל) שם ומשמע שכן היתה גירסתם בערכין שם. וראה מלאכת שלמה לאבות שם.
- (22) וכבר שק"ט בזה בחדא"ג מהרש"א ערכין שם. אהבת איתן לע"י ערכין שם. תו"ט וזרע יצחק לאבות שם. ועוד.
- (22*) בדפוס ראשון דרש"י ליתא התיבות „שנים בים“ ובכת"י תימן (ירושלים נ.י.) תשמ"א) במקום „שנים במן“ איתא „שנים במים“ [ובא' מכת"י רש"י (שתח"י) נעתקו כל העשרה, ובעוד כת"י – נעתקו כולם לבד „שנים במים“]. וראה לקמן בפנים סעיף ד"ה.
- אבל ברוב כת"י רש"י (שתח"י), דפוס שני ודפוס רש"י לפנינו – הלשון הוא כפנים.

א. „עשרה נסיונות נסו אבותינו...“

מן הפסוק¹ „וינסו אותי זה עשר פעמים“ לומדים חז"ל² ש„עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקדוש-ברוך-הוא“³ במדבר.

על „עשרה נסיונות“ אלו ישנן מספר דעות, ומהן:

א) במסכת ערכין⁴ נאמר: שנים⁵ בים, ושנים במים, שנים במן, שנים בשליו, אחת בעגל, ואחת במדבר פארן. וכפי שמפורט לאחר מכן בגמרא⁴: שנים בים – אחת בירידה (המבלי אין קברים במצרים)⁶ ואחת בעליה (כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר). שנים במים – במרה⁷ וברפידים⁸. שנים במן – אל תצאו ויצאו⁹, אל תותירו ויתירו¹⁰. שנים בשליו – שליו ראשון (בפרשת בשלח¹¹) ושליו שני (בפרשת בהעלתך¹²). עגל ומדבר פארן (מרגלים).

ב) באבות דרבי נתן¹³ נאמר, שעשרת הנסיונות¹⁴ הם: חטא העגל, ויצמא שם העם למים¹⁵ (ברפידים), „המרו על ים סוף“,

- (1) פרשתנו יד, כב.
- (2) אבות פ"ה מ"ד.
- (3) כ"ה גירסת אדה"ז בסידורו. ובמשניות לפנינו: המקום (כ"ה).
- (4) טו, א ואילך.
- (5) שנים כו' אחת: צ"ע טעם השינוי מל' זכר לנקבה.
- (6) ועד"ז צ"ע בהמשך הגמרא: שנים בים אחת כו' ובע"י ערכין שם הכל בלשון זכר: שנים כו' אחד כו'. וביל"ש בשלח רמז רלב: שנים כו' אחד כו' שנים בים אחת כו'. וראה הגהות היעבי"ץ ערכין שם.
- (7) בשלח יד, יא.
- (8) שם טו, כב ואילך.
- (9) שם יז, א ואילך.
- (10) ראה שם טו, כה ואילך (ושם, כט. אבל ראה מ"ש עה"ג בערכין שם ריש ע"ב).
- (11) שם, יט"כ (ושם: אל יתור).
- (12) שם, ג. שם, יב"ג.
- (13) יא, ד ואילך.
- (14) רפ"ד (וראה שם פ"ט, ב. נוסחא ב' דאדר"ג (ווילנא תרמ"ז) רפ"ח). וראה גם מדרש תהלים מומור צה.
- (15) אבל להעיר שבאדר"ג (רפ"ד) שם (משא"כ בשאר מקומות שבהערה הקודמת) מונה „עשרה נסיונות ניסה הקב"ה את אבותינו .. לא נמצאו שלימים“ – ולא מה ש„נסו אבותינו את הקב"ה“ (וראה גם בנין יהושע לאדר"ג שם).
- (16) בשלח יז, ג.

בח.

ויש לומר, אַז כשם ווי דאָס איז בנוגע צו כללות ענין הגלות וגאולה, אַזוי איז דאָס אויך בנוגע צו דעם מקום פרטי וואו מ'געפינט זיך אין „חצי כדור התחתון“ – אַז היות אַז דאָס (דער „מקדש מעט“) איז דער אָרט וואו כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האָט קובע געווען מקומו, אַלס דער מקור אויף הפצת המעינות חוצה בכל העולם כולו, ווערט דוקא אין און פון דעם אָרט אויפגעטאָן די גאולה און בנין בית המקדש השלישי, „מקדש אד' כוננו ידיך“²,

דאע"פ אַז מקומו איז אין ארץ הקודש, אין ירושלים עיר הקודש, על הר הקודש – איז אָבער וויבאלד אַז דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך „מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות“³, ובפרט אין סיום פון זמן הגלות דורך דער עבודה פון „יפוצו מעינותיך חוצה“ – האָט מען אין דעם אָרט, און דוקא אין דעם אָרט, די גאנצע צוגעגרייטקייט צום „מקדש אד' כוננו ידיך“,

ביז אַז תיכף ומיד ווערט אין דעם אָרט דער גילוי פון „מקדש אד' כוננו ידיך“ – וואָס דאָס קען דאָך כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו מאַנען און אויספירן, אַז צום אַלעם ערשטן ווערט דער גילוי פון „מקדש אד' כוננו ידיך“ אין דעם אָרט (זיבן הונדערט און זיבעציק) וואו ער האָט געלעבט און געטאָן עבודתו במשך עשר שנים האחרונות שלו, דער סך-הכל פון כל עבודתו.

און דוקא דורך דעם סיום העבודה אין חצי כדור התחתון, ביז אין דעם תחתון תחתון ביותר – „הויבט מען אויף“⁴ און מ'איז מגלה דעם גאַנצן בנין פון „מקדש אד' כוננו ידיך“, ביז אויך דעם גג של הבנין, וואָס „מלך המשיח“. עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל

- 1) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.
- 2) בשלח טו, יז.
- 3) תניא רפ"ז.
- 4) ראה תו"א בראשית ד, א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 33.

כלומר, כדעה המובאת במסכת ערכין²³. מובן, שרש"י אינו יכול לקבל בדרך הפשט את הדעה המובאת באבות דרבי נתן²⁴, שכן²⁵ שני הנסיונות של מעשה קרח ו„תפלו על המן“ התרחשו לאחד חטא המרגלים²⁶, שהוא הנסיון העשירי, שהרי הפסוק „וינסו אותי זה עשר פעמים“ נאמר בענין המרגלים. אך יש להבין מדוע מקבל רש"י בפשוטו של מקרא את הדעה שבמסכת ערכין, ולא את המפורט ברמב"ם בפירוש המשניות:

מובן, שרש"י אינו מונה את בקשת המן כנסיון, כ²⁷ בפשוטו של מקרא סובר רש"י ש„לחם שאלו כהונג“²⁸, ולכן נתן להם הקדוש-ברוך הוא את המן „דרך חיבה“²⁹, ובמקום זאת מונה רש"י את השליו הראשון, אשר „בשר שאלו שלא כהונג“³⁰.

אבל: א) חטא המתאוננים מסופר במפורש בתורה¹⁷, ב) הנסיון השני בים (בעליה) אינו מוזכר בפשוטו של מקרא.

ואדרבה: מפירוש רש"י בפרשת בשלח³¹ – „שפלטן הים על שפתו כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו... כך הם...“ – מובן, שרש"י סובר, שלמעשה, לא היה נסיון בעלייתם מן הים³² –

23) ההכרח בפשט"ז לפרש שמספר עשר הוא בדיוק – ולא (כפי' הרשב"ם והראב"ע) ד„עשר“ כאן פירושו „הרבה“ [כמו: עשרת מונים ויצא לא, ז (אבל ראה פרש"י שם), שם, מא; ואפו עשר נשים (בחוקותי כו, כו). ועוד] – מרמז רש"י בהעתיקתו מהפסוק (בהד"ה) גם תיבת „זה“, המורה על דיוק.

24) נוסף על הנ"ל הערה 14.
25) ראה עדי"ז חדא"ג מהרש"א ערכין שם.
26) כי מה ש„תפלו על המן“ היינו הסיפור דפ' חקת (כא, ה), וכמפורש בפרש"י דברים (א, ד"ה בין פארין) – ולא דבהעלותך (יא, ד) [שהוא חלק מנסיון השליו שני]. וכן מתולדות קרח – ראה פרש"י קרח טז, ד. אבל ראה פרש"י דברים שם ד"ה וחצרות. מפרשי רש"י קרח ודברים שם שפ"ח ריש פרשתנו. וראה לקמן הערה 51.
27) או י"ל כמ"ש בחדא"ג מהרש"א ערכין שם „דהיינו דשליו“.
28) בשלח טז, ח. וכן שם, ז: ששאלתם לצורך (וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 178 הערה 30).
29) פרש"י שם, ז.
30) פרש"י שם, ח. ועדי"ז שם, ז. וראה גם לקו"ש שם (ע' ה"ל), שחתלונות דבנ"י היו בעיקר בנוגע להבשר. ע"ש. וראה מפרשים לתהלים עה, יח ואילך.

31) יד, ל.
32) וראה בארוכה לקו"ש ח"ד (ס"ע 5 ואילך הערה 34) דמ"ש רש"י (דברים שם ד"ה מול סוף), וכן בנסעם מתוך הים – הכוונה לזה שלא רצו לנסוע משם (פרש"י בשלח

וכיון שרש"י מפרש את פשוטו של מקרא, היה עליו להחשיב את המתאוננים, ולא להחשיב את הנסיון השני בים, וזאת כפירוש הרמב"ם, המחשיב רק נסיונות ש„כולם דברי הכתוב הם“³³, ולא „כדאיאת במסכת ערכין“³⁴. ועוד: כיון שרש"י מונה „שנים בים“, יוצא, שביחד עם חטא המתאוננים שהוא „דברי הכתוב“ כבר היו אחד עשר נסיונות במדבר בזמן חטא המרגלים!

ג. „אלה הדברים...“ – אותם החטאים

כן דורש ביאור:

באבות דרבי נתן³⁵ מקשרים חלק גדול מעשרת הנסיונות אל הפסוק³⁶ „אלה הדברים אשר דיבר משה... במדבר בערבה... ודי זהב“, שהם רמוזים בשמות המוזכרים בפסוק זה. בדומה לכך יש דעה בספרי³⁷, שכל עשרת הנסיונות המפורטים במסכת ערכין נרמזים בפסוק זה³⁸.

וכך מסביר רש"י³⁹, שהפסוק „אלה הדברים... כולל „דברי תוכחות“, וש„מנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום“, ולאחר מכן מפרט רש"י את החטאים הרמוזים כאן, וזו לשונו: „במדבר – ... מה שהכעיסוהו במדבר

טו, כב), ולא להנסיון (שבערכין שם) בעלי" (אף שרש"י מסיים בדברים שם „כדאיאת בערכין“. וראה לקו"ש שם הכוונה בזה*)

33) לשון הרמב"ם שם. ועדי"ז בנחלת אבות שם.
34) בתוי"ט שם האריך (וראה גם חדא"ג מהרש"א ערכין שם) דלשיטת הש"ס המתאוננים והאספוף הד ענינא הוא. אבל (לפרש"י) פשוטו של מקרא בהעלותך שם ובפ' עקב (ט, כב) לא משמע כן. וכן מוכח בפרש"י בהעלותך (יא, א. שם, ד) שהם ב' ענינים שונים. ומפורש כן בפרש"י לש"ס (שבת קטז, א).
35) רפ"ד (אבל ראה לעיל הערה 14). וכ"ה במדרש תהלים ממוזר זה.
36) ר"פ דברים.
37) דברים שם ד"ה ודי זהב.
38) ראה פירוש רבינו הלל ועוד לספרי שם.
39) ר"פ דברים. וראה גם תרגומים שם.

(* אלא שבכל אופן צ"ע מה שרש"י מציון לערכין, ולא לספרי על אתר או לאדר"ג (פ"ד) – שפרש"י על פסוק תי"ל בפשטות מייסד עליהם – שגם בהם הובאה דרשת ר"י עה"פ (תהלים קו, ז) וימרו על ים בים סוף. שריו ב' נסיונות על הים (אלא שאינו מפורט).

הוספה

בשורת הגאולה

כז.

הפצת המעיינות דפנימיות התורה («סתים» שבתורה, שעל ידה נעשית האחדות ד'סתים" דישראל עם «סתים» דקוב"ה¹) חוצה, עד לחוצה שאין חוצה הימנו, כפי שנתחדש במיוחד בדורנו זה גם ובמיוחד בחצי כדור התחתון (שבו לא הי' הגילוי דמ"ת²), שבו נקבע מושבו של נשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, משה שבדורנו, ומשם מופצים המעיינות בכל קצוי תבל ממש, ובמשך יובל שנים³ («עולם»⁴), אשר, ע"י ההוספה בהפצת המעיינות חוצה (שכבר היתה באופן ד"די והותר"), דע את אלקי אביך⁵, «לדעתך», זוכים⁶ תיכף ומיד ל"אותו" הזמן. . (ש)לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר⁸ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

(משיחות ש"פ שלח, מבה"ח תמוז תנש"א)

- 1) ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.
- 2) ראה אג"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ב ע' שלא. וש"נ.
- 3) כולל ובמיוחד בענין שהזמן גרמא, יובל שנים לכ"ח («כח») סיון (שמתברך מיום הש"ק זה) – ראה בארוכה שיחת כ"ח סיון (סה"ש תנש"א ע' 635 ואילך).
- 4) קידושין טו, א. מכילתא ופרש"י משפטים כא, ו. – ולהעיר גם מלקו"ת פרשתנו מב, ד ואילך.
- 5) דה"א כת, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב. ובכ"מ.
- 6) כהבטחת מלך המשיח להבעש"ט – במענה לשאלתו אימת אתי מר – כשיפוצו מעיינותיך (דהבעש"ט) חוצה (אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו).
- 7) רמב"ם בסיום וחותם ספרו «משנה תורה».
- 8) ישע' יא, ט.

מתוך «שנים במים», לגבי הנסיון ברפידים⁴⁴ – ודוקא את הנסיון הזה, אין מזכיר רש"י בפירושו על «וינסו», והוא כולל אותו רק ברמו, וכו"ל!

ה. מהי כוונת רש"י בהפנות למסכת ערכין?

לכאורה, ניתן היה להשיב (על השאלות שבסעיף ד'), שבצינו ובהפנותו למסכת ערכין אין רש"י מתכוון כל כך בקשר לארבעת הנסיונות האחרים, שאותם אין הוא מזכיר, אלא בעיקר – כדי לדעת מה הם ששת הנסיונות שאותם הוא אכן מזכיר.

במילים אחרות: כאשר ילמד בן החמש למקרא את הפסוק, וינסו אותי זה עשר פעמים", הוא ימצא בעצמו בחומש כמה נסיונות הכתובים במפורש, ורש"י צריך רק להבהיר לגבי המקומות שבהם עלולים לטעות. לכן אין רש"י צריך לפרט את «שנים במים» (המפורשים בפסוק), ועד"ו – אין צורך להזכיר את חטא העגל ואת חטא המרגלים.

אך לעומת זאת לגבי הים, אשר בתורה כתוב רק נסיון אחד⁴⁵, חייב רש"י להוסיף שהיו «שנים בים», כפי שהם מפורטים, «כדאיתא», במסכת ערכין.

וכן לגבי המן, שהיו עלולים לחשוב שצריך להחשיב גם את בקשת המן, כיון שהיא נעשתה באופן של «וילוני», כפירוש הרמב"ם – מבהיר רש"י שהיו רק «שנים במן» – כדאיתא במסכת ערכין, שהשנים במן היו «אל תותירו» ו«אל תצאו».

וכך גם לגבי השליו: יש דעות⁴⁶, שהסיפורים שבפרשת בשלח ובפרשת בהעלותך אודות השליו אינם שני ארועים נפרדים, אלא הם התרחשות אחת, ולכן מדגיש רש"י: «שנים בשליו».

פרש"י (שם). עקב ת, טז. וראה עקב ת, ב.
44) בשלח יז, ב. שם, ז. וראה ואתחנן ו, טז ובפרש"י שם. – אלא שבתהלים (עז, יח. וכן שם קו, יד) נאמר «וינסו א"ל» גם בנוגע להשליו (ראה מפרשים לתהלים דלעיל הערה 30). ולהרמב"ם שמנה גם בקשת המן – י"ל דמ"ש (בתהלים עז שם), לשאל אוכל לנפשם" כולל גם המן (ראה ראב"ע שם, כ) בשם ר"מ הכהן.
45) ובפרט ע"פ הג"ל בפנים סעיף ב.
46) הובאו ונסמנו בתו"ש בשלח טז אות פג.

שאמרו מי יתן מותנו וגו'⁴⁰; בערבה – בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור...; מול סוף – על מה שהמרו בים סוף...; בין פארן ובין תפל ולבן – .. שתפלו על המן שהוא לבן .. במדבר פארן על ידי המרגלים; וחצרות – במחלוקתו של קרח כו'; ודי זהב – .. העגל" –

לפי זה יוצא, שבפסוק בחומש דברים אין מוזכרים אותם ענינים כעשרת הנסיונות שבמסכת ערכין, שאותם מביא רש"י בפרשתנו, כדלעיל.

וצריך ביאור: מדוע אין רש"י מסביר לפי הדעה בספרי, או באבות דרבי נתן, שדברי התוכחה של משה רבינו קשורים לאותם חטאים שעליהם הוכיח הקדוש-ברוך-הוא את ישראל באומרו «וינסו אותי זה עשר פעמים»⁴¹?

ד. מדוע מפרט רש"י דוקא ששה ענינים?

בדברי רש"י בפרשתנו עצמה אין מובן:

א) כיון שבין כך ובין כך אין רש"י מצטט בפירושו את כל עשרת הנסיונות, אלא הוא רק אומר שמי שרוצה לדעת זאת בפירוט, דבר שאיננו הכרחי כאן לפשוטו של מקרא, שלכן אין רש"י מביא זאת, יכול לדעת זאת מן הנאמר במסכת ערכין («וכו' כדאיתא במסכת ערכין») – אם כך, מדוע הוא מונה ששה מהם, ואינו אומר בקצרה «שנים בים וכו' כדאיתא במסכת ערכין»?

ב) במסכת ערכין נאמר: «שנים בים ושנים במים, שנים במן, שנים בשליו...». אבל רש"י בפירושו מדלג על המילים «שנים במים»⁴², והוא כולל אותן במילה «וכו' שאותה הוא אומר לאחר המילים «שנים בשליו»?

והתמיהה אף קשה יותר: הפעם היחידה מכל העשר, שבה מציינת התורה במפורש שישראל ניסו בכך את הקב"ה⁴³, היא באחת הפעמים

40) בשלח טז, ג.
41) כי אף נתוספו עוד חטאים – אין זה טעם שלא להזכירם על החטאים הקודמים. וראה מחזור ויטרי לאבות שם: ועל כולם הוכיחן משה.
42) ודוחק גדול לומר שכן היתה גירסת רש"י בערכין – שהרי סוגיית הגמ' שם מפרטת ג"כ בסדר זה (שנים בים אחת בירידה כו' שנים במים כו').
43) משא"כ זה שהקב"ה ניסה את בני – מפורש במרה (בשלח טו, כה וברש"י שם); וכן במן (שם טז, ד וראה

וחטא העגל וחטא המרגלים – בהם לא היו ניגודים קטביים אלו באותו ענין עצמו, ולכן אין רש"י מציין אותם במפורש.

יג. תשומת לב לאותות!

מן ההוראות הנלמדות מכל האמור לעיל בעבודת ה':

צריך לזכור עד כמה יש להשמר בזהירות ובוזריות שהאותות שמראה הקדוש־ברוך־הוא לפרט ולכלל ישפיעו בכל עוצמתם, למעשה בפועל ובפנימיות: אם אצל דור הדעה של דור המדבר יכול היה להווצר מצב, שלאחר

היזכר לתת מים* בארץ צ"י" (רש"י בשלח יז, ב).

(* ואף שכבר ה' הנס במרה – הרי שם היו מים מוכר, אלא שמדיום הם. וראה נחלת אבות שם באר"א.

(73) מיכה ז, טו.
(74) פרשתנו יד, כב.

לזכות

כ"ק אדונונו מורנו ורבינו

מלך המשיח

ויה"ר טע"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדונונו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

אך דחוק ביותר להסביר כך. כי כשם שלא ברור אם בקשת המן נחשבת כנסיון, כיון שלחם הוא צורך הכרחי, כך קיים ספק אם הארוע במרה, ששם שאלו בני ישראל, מה נשתה⁴⁷, הוא נסיון, שהרי גם מים הם צורך הכרחי. וכך עשוי להתעורר ספק אם יש להחשיב את חטא המתאוננים כנסיון. ועוד.

ו. דוקא נסיונות

ויש לומר, שההסבר לכל זה הוא:

פירוש רש"י כאן בה כהמשך לפירושו הקודם, על המילה „וינסו” – „כמשמעו”. וכפי שמבארים המפרשים⁴⁸, שאת המילה „וינסו” ניתן להסביר במשמעות של „כעס”⁴⁹, ולכן מבהיר רש"י, שהפירוש של „וינסו אותי” הוא „כמשמעו” – בני ישראל ניסו את הקב"ה.

ולפי זה מובן בפשטות מדוע אין רש"י יכול לקבל את שיטת הרמב"ם, שחטא המתאוננים נכלל במנין הנסיונות, כי לדעת רש"י⁵⁰ על פי פשוטו של מקרא, לא היה חטא זה ענין של „וינסו אותי”, אלא „עלילה האיך לפרוש מאחרי המקום”.

ולכן מקבל רש"י את הנאמר במסכת ערכין, כי דוקא עשרה ארועים אלו כוללים אותו חטא של „וינסו אותי”⁵¹ – לנסות את הקדוש־ברוך־הוא בגלל רפיון באמונה⁵².

וזהו גם ההסבר להבדל בין הפרטים המנוויות בפירוש רש"י כאן, לבין הפרטים

(47) בשלח טו, כד. וראה רש"י שם, כה.
(48) גי'א עה"פ.

(49) „ובעירובין [לכאורה צ"ל: ובערכין] מפרש רש"י .. לשון כעס הוא” גי'א שם. וראה פרש"י שבע"י ערכין שם. וכה בשטמ"ק ערכין שם (ריש ע"ב) מהרא"ש.

(50) בהעלותך יא, א. משא"כ בפיה"מ להרמב"ם שם (בתרגום קאפח): בהסתפקם באותו המקום במושגי האמת ונתמרדו. וראה גם מאירי ונחלת אבות שם. (51) ולכן אין מעשה קרח מן העשרה נסיונות (גם להדיעה שה' לפני מעשה המרגלים – ראה לעיל הערה 26) – כי מעשה קרח לא ה' נסיון, כ"א שקרח נתקנא על נשיאותו של אליצפן כו' (רש"י קרח טז, א ד"ה ודתן ואבירם).

(52) שלכן גם חטא העגל בכלל הנסיונות – אף שלכאורה הוא רק חטא (וכקושיית השטמ"ק שם. ומטעם זה מפרש „וינסו” לשון כעס) – כמ"ש בתוי"ט שם (אלא שמשק, ומ"מ נ"ל שלא נחשוב עגל כלל מן המנין לפי שאינו נסיון אלא חטא"). וראה גם נחלת אבות ודרך חיים (למרה"ל) אבות שם. ואכ"מ.

המוזכרים בפירוש רש"י בפרשת דברים: בפרשתנו מדובר על ענינים שמהווים נסיון, ואילו בפרשת דברים מדובר על דברי תוכחה של משה אודות חטאיהם של בני ישראל באופן כללי, ולא דוקא כאלה שהם נסיונות⁵³ – חטאים שהם העיקריים והכלליים בין חטאי דור המדבר⁵⁴:

החטא בבעל פעור, המרו בים סוף, תפלו על המן (שעל כך נענשו באמצעות הנחשים השרפים⁵⁵), חטא המרגלים, מעשה קרח וחטא העגל.

ז. „וינסו... ולא שמעו בקולי”

אך עדיין יש להבין:

אמנם, ברוב המקומות המילה „וינסו” היא מלשון נסיון, אך כאן נאמר בהמשך הפסוק „וינסו אותי... ולא שמעו בקולי”, שלמעשה הם לא צייתו לציווי ה', ואם כך, מתאים היה יותר לפרש את „וינסו אותי” מלשון כעס, ולא במשמעות של נסיון.

וכמובן – פעולה של לנסות את הקדוש־ברוך־הוא אינה כרוכה בהכרח עם עבירה על ציווי של הקב"ה. כפי שאכן רואים, שחלק מעשרת הנסיונות הנמנים במסכת ערכין אינם באופן של „לא שמעו בקולי”.

ההסבר לכך הוא: ההכרח של רש"י לפרש „וינסו” – כמשמעו” אינו נובע רק מפני משמעות המילה „וינסו”, אלא מפני התוכן הכללי של הענין, ולכך רומז רש"י על ידי צטטו שלשה זוגות אלו של נסיונות, ממסכת ערכין, כפי שיוסבר להלן.

ח. מספר תמיהות בפרשה

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין מספר קשיים נוספים המתעוררים בפרשה:

(א) לאחר שהקב"ה אמר למשה רבינו „אכנו בדבר ואורישנו...”⁵⁶ טען משה כלפי הקב"ה

כי כמה מהעשרה נסיונות לא היו חטאים, ובפרט – חטאים עיקריים כו' (שלכן לא מצינו שבנ"י נענשו עליהם). – וצ"ע למה מנה בין החטאים גם מה שהמרו בים.

(54) להעיר מלקושי ח"ד ע' 4 הערה 21.

(55) חוקת כא, ו.

(56) פרשתנו יד, יב.

אשר עשיתי בקרבנו. אכנו בדבר...⁶³; כיון שישראל שרניים במצב של „לא יאמינו בי בכל האותות“, אין הם „כלי“ להנהגה נסית, שיכניסו אותם אל ארץ ישראל בדרך של כל האותות. כפי שכבר נאמר לפני כן⁶⁴ בפסוקים – בפשוטו של מקרא: ואם תלכו עמי קרי... והלכתי אף אני עמכם בקרי.

ומיילא – „אכנו...“.

על כך השיב משה⁵⁷, „ושמעו מצרים... ואמרו... מבלתי יכולת ה'...“: כיון שכל הגורם ל„אכנו...“ הוא מפני „לא יאמינו בי“, הרי אדרבה: הפעולה של „המתה את העם הזה כאיש אחד“ תגרום שהמצב של „לא יאמינו בי“ יתקיים במדה גדולה עוד יותר – המצרים וכו' יאמרו „מבלתי יכולת ה'...“.

על כך אמר הקדוש-ברוך-הוא למשה „סלחתי כדברך“ וכפי שמפרש רש"י: „בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה'“. אך הסליחה מסירה את החטא ואת העונש בלבד, שלא יתקיים „המתה כאיש אחד“. אבל לגבי הכניסה לארץ ישראל – אין הסליחה מועילה. כי, כאמור לעיל, אין זה עונש על החטא, אלא שבהיותם במצב של „לא יאמינו... בכל האותות“ צריך הכיבוש להיעשות בדרך הטבע, והרי לפי הטבע „עז העם...“, ואנשי דור המדבר אינם יכולים לכבוש את ארץ ישראל.

י. „וינסו“ – פגם באמונה

לפי כל האמור לעיל מובן מדוע צריך רש"י לפרש כאן „וינסו“ – כמשמעו. למרות שמהמשך הפסוק ניתן לחשוב שהמילה „וינסו“ כאן היא במשמעות של כעס, כי נאמר „ולא שמעו בקולי“, אך מתוכן הפרשה באופן כללי מוכח שהפגם של „וינסו אותי“ הוא בחוסר האמונה של דור המדבר, שהיה הגורם לגזירה „אם יראו את הארץ...“.

ולפי זה יובן גם מדוע מציין רש"י רק את ששת הנסיונות ממסכת ערכין – כי דוקא בנסיונות אלו מודגש ומוכר עד כמה חסר בחוזק אמונתם של ישראל, ולפי זה מובן מדוע

(63) פרשתנו שם, י"א.

(64) בחוקתי כו, כאיכר.

לא יכול היה משה להשפיע על ביטול הגזירה⁶⁰ „אם יראו את הארץ...“.

יא. „וינסו“ חמור מ„לא יאמינו“

ההסבר לכך הוא:

בפסוק קודם נאמר שהקדוש-ברוך-הוא אמר „ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות...“, ואילו כאן, כאשר מדובר על הגזירה „אם יראו את הארץ...“, אמר הקדוש-ברוך-הוא במילים: „כי כל האנשים הרואים את כבודי ואת אותותי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אותי...“, ולא „ולא האמינו בי“.

מכך מסיק רש"י ומדייק, שהחטא של „וינסו אותי“ חמור יותר בענין זה מאשר „לא האמינו בי“ בלבד, ולכן, אף לאחר שהקדוש-ברוך-הוא סלח לישראל על חטאם – כדברך, אין הם יכולים לכבוש את ארץ ישראל.

ומה החומרה המיוחדת של „וינסו אותי“, אפילו יותר מאשר „לא האמינו בי“? זה מובן: כאשר קיים מצב של „לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבנו“, כאשר בני ישראל אינם מאמינים באותות האלקיים שהוראו להם, הרי יש לכך פתרון: יראו להם נס ומופת גדול יותר ופלאי כל כך, שבמצעותו הם כבר יהיו מוכרחים להאמין ביכולת ה', ויגיעו לידי „יאמינו בי“, ובלשון הכתוב⁶⁵: והיה אם לא יאמינו... לקול האות הראשון, והאמינו לקול האות האחרון.

לעומת זאת במצב של „וינסו אותי“ מדובר על „אנשים הרואים (בלשון הווה) את כבודי ואת אותותי אשר עשיתי במצרים ובמדבר“ – הם רואים ומכירים בכך שהקדוש-ברוך-הוא עשה אותות אלו, ואף על פי כן ניסו את הקדוש-ברוך-הוא „זה עשר פעמים (ועד-) ולא שמעו בקולי“ – ובמה יועיל להראות להם אותות נוספים ונפלאים יותר וכדומה – הרי עדיין יאשר מקום לנסות שוב וכו'.

יב. שני הפגמים באותו ענין ממש

ואופן זה של „וינסו אותי“ מתבטא דוקא בשלושת סוגי הנסיונות שמביא רש"י.

(65) שמות ד, ח.

„ושמעו מצרים... ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו... והמתה את העם הזה... ואמרו הגוים... מבלתי יכולת ה'...“⁵⁷. ויש להבין: כיצד ייתכן, שמלבד הטענה „ואמרו הגוים... מבלתי יכולת ה'“ לא מצא משה רבינו שום טענות ולימוד זכות כדי לבטל את הסכנה של „אכנו“ ו„אורישו“ של כלל ישראל – ששים רבוא לבד הנשים והטף, ואנשים פחות מגיל עשרים ומעל גיל ששים⁵⁸?

ב) משה בקש מאת הקדוש-ברוך-הוא „סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה“, והקדוש-ברוך-הוא הסכים לכך והשיב „סלחתי כדברך“⁵⁹. אין מובן: אם הקדוש-ברוך-הוא סלח לבני ישראל, מדוע לא הועילה הסליחה לחלוטין, ועדיין נותרה הגזירה⁶⁰ „אם יראו את הארץ...“?

ט. העיכוב במדבר – תוצאה ולא

עונש

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

דברי הקדוש-ברוך-הוא שאנשי דור המדבר לא יכנסו לארץ ישראל, לא היו כעונש, אלא תוצאה „טבעית“ של חטאם ומצבם.

כל מה שספרו המרגלים אודות ארץ ישראל – גבורתם של יושבי הארץ וכו' – היה אמת⁶¹, כך שניתן היה להכנס לארץ ישראל רק על ידי בטחון עצום ביכולת ה' ובאותותיו, שלמרות גבורת יושבי הארץ, יכול הקדוש-ברוך-הוא להעניק לבני ישראל את הכוח לנצח אותם בדרך נס. וכפי שרש"י⁶² מביא את דברי כלב: „והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיו לנו את השליו“, „עלה נעלה, אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליה בכל דבריו“ – כל זאת באופן של נסים. וזוהי משמעות דברי הקדוש-ברוך-הוא למשה – „ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות

(57) שם, יג"ט.

(58) ראה גם (בארוכה) בלקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 96 ואילך (ושם נת' בא"א).

(59) שם, י"כ.

(60) שם, כג.

(61) ראה פרש"י פרשתנו יג, כז. וראה גם בלקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 107. ושי"נ.

(62) פרשתנו שם, ל (וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 89 ואילך). וראה גם פרשתנו יד, ח"ט.

בנסיונות אלו קיימים דבר והיפוכו – „רואים את כבודי ואת אותותי... (ויחד עם זאת) וינסו אותי“ – בדיוק באותו ענין עצמו:

„בים“ – שהנסיון השני⁶⁶ היה בעת עלייתם מן הים, כאשר אמרו ישראל „כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר“. באותו זמן שהקדוש-ברוך-הוא עשה להם את הנס הגדול של קריעת ים סוף, ניסו בני ישראל בשעת המעשה עצמו את הקדוש-ברוך-הוא⁶⁶ וטענו – אולי גם המצרים ניצלו⁶⁷!

„שנים במן“ – „אל תצאו ויצאו, אל תותירו ויתירו“. המן היה נס גלוי, בריאה חדשה⁶⁸, להם מן השמים, ובמן עצמו ניסו בני ישראל את הקדוש-ברוך-הוא: הקדוש-ברוך-הוא הורה להם „אל תותירו“ והם ניסו את הקדוש-ברוך-הוא – „ויתירו“. הקדוש-ברוך-הוא הודיע שביום השבת הוא לא יעשה את נס ירידת המן, ולכן ציוה „אל תצאו“ – והם יצאו אל השדה כדי לנסות ולראות אם המן ירד, אולי לא נכונים דברי הקדוש-ברוך-הוא שבשבת לא יתרחש נס ירידת המן!

וכך גם בשליו – כאשר טענו בני ישראל „מי יאכלנו בשר“⁶⁹. כלומר, לאחר שמדי יום ביומו ירד מן מן השמים, ולפי דש⁷⁰, הגיע גם שליו – הרי למרות זאת, כאשר „התאוו תאוה“, ורצו יותר בשר⁷¹, התעורר בלבם ספק – „וינסו“ „מי יאכלנו בשר“, באומרם שאת הבשר שהם חפצים בו בנוסף לשליו הראשון לא יוכל הקדוש-ברוך-הוא לתת להם!

אך לא כן ביתר הנסיונות – שנים במים⁷²

(66) וגם בנסיון הא' בים, מודגש שהאמינו שבידי ה' להושיעם, שלכן „ויצעקו בני אל ה'“ (בשלה יד, יבפרש"י שם), ותגמ"י – „ויאמרו אל משה המבלי אין קברים גו'“.

(66*) ולכן נקט רש"י „שנים בים.. כדאיתא בערוכין“ דוקא (ולא ככפירושו בפ' בשלה, כנ"ל ס"ב ובהערה 32) – כי רק עפ"י מובן פש"מ כאן (חומר הענין ד, וינסו אותי).

(67) וראה תרד"ה כשם ערכין (שם ע"א).

(68) ראה רמב"ן בשלה טו, ז (ובחיי שם, יג).

(69) בהעלותך יא, ד.

(70) ערכין שם ריש ע"ב (וכן מוכח מסתימת רש"י

בפ' בשלה, שלא פירש שהשליו ה' רק לזמן קצר). וכ"ה ברמב"ן בשלה טו, יב. ועוד.

(71) כפרש"י ערכין שם. ועוד.

(72) וגם הנסיון דרפידים, אף שה' אחרי שכבר הוריד להם את המן והגיו את השליו – מ"מ ה"ז נסיון בענין אחר,